

STORTINGET

Representantforslag 186 S

(2025–2026)

fra stortingsrepresentantene Bård Ludvig Thorheim, Kari Sofie Bjørnsen, Helene Røsholt og Mathias Willassen Hanssen

Dokument 8:186 S (2025–2026)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Ludvig Thorheim, Kari Sofie Bjørnsen, Helene Røsholt og Mathias Willassen Hanssen om å realisere Fensfeltet og mer mineralnæring i Norge

Til Stortinget

Bakgrunn

Mineraler som geopolitisk virkemiddel

Kontrollen over kritiske råvarer og sjeldne jordarter er blitt et av de viktigste sikkerhetspolitiske spørsmålene i vår tid. Den grønne omstillingen, digitaliseringen og moderniseringen av Norges og Europas forsvarsindustri er alle avhengige av en stabil tilgang på disse metallene. Europa er i dag 98 prosent avhengig av Kina for sjeldne jordarter. Kina har ved gjentatte anledninger vist vilje til å bruke eksportrestriksjoner som politisk pressmiddel. Det internasjonale energibyrået (IEA) forventer at etterspørselen etter sjeldne jordarter vil øke kraftig frem mot 2040. Tilgang på kritiske mineraler og metaller er derfor ikke lenger bare et industripolitisk spørsmål, men et sentralt element i Europas sikkerhetspolitikk.

Fensfeltet og norsk implementering av CRMA

Norge er blant de mest mineralrike landene i Europa, og Fensfeltet i Nome kommune i Telemark har Europas desidert største dokumenterte forekomst av sjeldne jordarter. I mars 2026 la Rare Earths Norway (REN) frem

et oppdatert ressursestimat som viser at innholdet av sjeldne jordarter i oksidform har økt til 15,9 millioner tonn – nær en dobling fra estimatet fra 2024. Andelen av de mest ettertraktede magnetmetallene neodym og praseodym (NdPr), som Europakommisjonen regner som de mest kritiske råvarene for europeisk forsynings-sikkerhet, er betydelig. Fensfeltet inneholder også betydelige mengder av biprodukter som niob og thorium.

EU vedtok Critical Raw Materials Act (CRMA) i 2024 for å sikre europeisk forsynings-sikkerhet gjennom konkrete produksjonsmål og en ordning med «strategiske prosjekter» som gir prioritert saksbehandling og bedre tilgang på finansiering. Forslagsstillerne mener regjeringen aktivt bør støtte RENs søknad om formell status som europeisk strategisk prosjekt innenfor rammen av samarbeidet med EU.

Industripolitiske virkemidler og rammevilkår

Prisene på sjeldne jordarter svinger kraftig, og Kina har aktivt holdt prisene nede for å hindre at vestlige kommersielle produsenter etablerer seg. En garantert minstepris eller felles europeiske kjøpsordninger er avgjørende for å skape forutsigbarhet for investorer. CRMA åpner for slike felleseuropeiske ordninger, og Norge bør ta initiativ til å etablere dette i samarbeid med ledende industrinasjoner og industriaktører i Europa.

Mange vertskommuner opplever samtidig at inntektene fra mineralvirksomhet ikke tilfaller lokalsamfunnet i tilstrekkelig grad. Forslagsstillerne mener incentiver for vertskommuner som åpner for mineralvirksomhet, bør utredes og styrkes. Nome kommune og Telemark fylkeskommune har vist konstruktivt engasje-

ment for effektiv plan- og arealbehandling knyttet til Fensfeltet – slike initiativ bør belønnes.

Tempoet i konsesjons- og planprosessene utgjør en sentral flaskehals. Den nye mineralloven fra 2025 er et steg i riktig retning, men CRMA-prinsippet om raskere saksbehandling for strategiske prosjekter bør reflekteres i norsk rett. Regjeringen kan samtidig skaffe seg nødvendig forankring i Stortinget dersom prosessen stopper opp grunnet utdatert eller lite relevant lovgivning.

Norsk-svensk verdikjede, thorium og avgangsmasser

Grunnlaget for en felles norsk-svensk verdikjede for sjeldne jordarter er allerede under utforskning. Det svenske selskapet LKAB har påvist sjeldne jordarter ved jernmalmgruvene utenfor Kiruna (Per Geijer-forekomsten). Norske REEtec, med sin lavutslipps-separasjonsteknologi på Herøya i Porsgrunn, er planlagt mottaker av produksjon derfra. En mulighetsstudie bør undersøke hvordan Fensfeltet og Kiruna-forekomsten kan integreres til en felles nordisk verdikjede – og representere et troverdig europeisk alternativ til kinesisk dominans.

Fensfeltet inneholder også store mengder thorium som biprodukt. Thor Medical har inngått intensjonsavtale med REN om kjøp av thorium for neste generasjons kreftbehandling. Norge har unik kompetanse i skjæringspunktet mellom kjemisk industri, nukleær teknologi og legemiddelutvikling. Markedet for radiofarmaka er i sterk vekst, og regjeringen bør aktivt støtte realiseringen av denne verdikjeden.

Så langt som mulig bør sirkulærøkonomi være en del av mineralsatsingen. Norge bør skaffe seg bedre oversikt over uutnyttet potensial i avgangsmasser fra eksisterende industri. Store prosessvirksomheter som Boliden, Hydro og Alcoa produserer restmasser som kan inneholde kommersielt interessante konsentrasjoner av sjeldne jordarter.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen umiddelbart implementere EUs Critical Raw Materials Act (CRMA) for å styrke mineralsamarbeidet med resten av Europa.
2. Stortinget ber regjeringen overfor EU og i bilaterale relasjoner støtte Rare Earths Norway sin søknad om å bli strategisk europeisk prosjekt i EU.
3. Stortinget ber regjeringen overfor EU og ledende industrinasjoner i Europa arbeide for å etablere en felles innkjøpsordning og garantert minstepris for sjeldne jordarter.
4. Stortinget ber regjeringen utrede kapitaltilgangen for mineralprosjekter i Norge, herunder vurdere hvordan instrumenter i virkemiddelapparatet som Eksfin og Siva kan støtte opp under utviklingen av en kommersiell mineralnæring som del av norsk industrisatsing.
5. Stortinget ber regjeringen forbedre incentivene for vertskommuner som åpner for næringsvirksomhet basert på naturressurser, slik som mineralvirksomhet på Fensfeltet og andre steder.
6. Stortinget ber regjeringen anvende hurtigspor for utvikling av Fensfeltet og komme tilbake til Stortinget dersom eventuelle innsigelser forsinker prosessen og kan løses gjennom lovendringer eller annen forankring i Stortinget for raskere behandling.
7. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en felles norsk-svensk mulighetsstudie for felles verdikjeder for sjeldne jordarter fra Fensfeltet og forekomsten utenfor Kiruna i Sverige, slik som initiativet REEtec for separasjon av jordarter på Herøya er et eksempel på.
8. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at thorium kan utvinnes som et biprodukt fra Fensfeltet og bidra til å styrke en norsk verdikjede for radiofarmaka, herunder for neste generasjons kreftbehandling, hvor Norge har kompetansefortrinn.
9. Stortinget ber regjeringen gi Prosess21 et oppdrag om å undersøke potensialet for kommersielt uttak av sjeldne jordarter fra avgangsmasser, eksempelvis fra virksomheter som Boliden, Hydro og Alcoa.

19. mars 2026

Bård Ludvig Thorheim

Helene Røsholt

Kari Sofie Bjørnsen

Mathias Willassen Hanssen

